
Източник: [Портал Европа](#)

- » "Първанов и Овчаров няма да спрат дотук със защитата на АЕЦ "Козлодуй";
- » "Неуспехът е по-вероятен от успеха".

Мениджърът на брюкселския офис на компанията "Бритиш Енерджи" Джонатан Кониам е професионален лобист от 12 г. насам. Британецът е член на ФОРАТОМ и инженер по ядрена енергетика.

Вече 15 г. Джон Кониам се застъпва за каузата на АЕЦ "Козлодуй". През 1991 г. става мениджър на проект по програмата ФАР за АЕЦ "Козлодуй" и се задържа на този пост 4 години. След това е бил нещатен експерт по енергетика към Делегацията на Европейската комисия в София. Казва, че има лично пристрастие към нашата централа. Поддържа отдавна близки контакти с министъра на икономиката и енергетиката Румен Овчаров и с бившия енергиен министър Милко Ковачев.

В момента Джонатан Кониам е нает с договор за съветник на ръководството на АЕЦ "Козлодуй" в сферата на законодателството, регулациите и директивите на Европейския съюз, пряко касаещи България и съответно "Козлодуй".

По думите му ангажиментът му към АЕЦ "Козлодуй" не е пряко свързан с 3 и 4 енергоблок. "Но сам съм си определил задача, в лично качество да защитавам двата блока пред всеки, които има желание да чуе." Разказвал е пред редица депутати в Европейския парламент хронологията на споразуменията за затварянето на енергоблоковете, безопасността, надеждността и значението на българската централа.

"По цял свят всяка АЕЦ един ден достига до края на живота си - по технически, по финансови причини - или и двете: когато вече не е рентабилна или не покрива критериите за безопасност. Но

никога по политическа причина. А причината за края на блокове 3 и 4, а преди това - 1 и 2 - винаги е била политическа, никога техническа, икономическа или свързана с безопасността" - казва Джон Кониам в разговор за Портал ЕВРОПА.

Интервюто взе Огнян Бояджиев.

Г-н Кониам, освен АЕЦ "Козлодуй", вие съветвате ли българското правителство или министъра на икономиката и енергетиката?

Нямам претенциите да съм съветник на правителството, аз съм обикновен инженер... Обаче водя редовни разговори с министър Овчаров, а преди това - с министър Милко Ковачев. Причината е, че сме колеги и приятели от много години. И двамата сегашни министри са работили в сектора на енергетиката, преди да заемат тези постове. И двамата са дълбоко свързани с процеса на превръщане на АЕЦ "Козлодуй" в надеждна и сигурна централа. Те познават централата, мен, историята... За мен англичанина, когато посещавам страната ви, е съвсем нормално да се срещам с тях и да разговаряме.

Навярно министър Овчаров ви е споделил плановете си да пише т.нар. "екшън-план" и да наеме лобист за спасяването на 3 и 4 блок на АЕЦ "Козлодуй"?

Да, освен това ми изпратиха публикации в пресата - беше странно, защото пресата сякаш описваше мен като потенциалния лобист.

А вие ли бяхте?

Не, щеше ми се да съм аз, но не съм.

Изглежда, че Министерството на икономиката и енергетиката се е отказало от идеята да ангажира консултантска компания.

Наистина не зная това. Не съм обсъждал този въпрос с Румен, вие сте първият човек, който повдига този въпрос с мен сега.

А виждал ли сте този екшън-план?

Не.

Съществува ли според вас?

Вярвам, че съществува - даже няма нужда да съм го виждал, за да съм сигурен в неговото съществуване. Ние обсъждахме редица действия, които могат да се нарекат и план, макар че не съм го виждал написан. Според мен най-важното сега е да използваме момента след много добрата реч на президента Първанов пред Европейския парламент миналата седмица. Той направи прагматична оценка на ситуацията и обеща, че България ще бъде добър член на ЕС и добър съсед - както на страните-членки, така и на държавите от региона, които са извън Съюза. Той също каза, че България подкрепя предложението на Европейската комисия за енергийна стратегия, чийто приоритети са околната среда, запазване на конкурентните цени на електроенергията и намаляване на енергийната зависимост от фактори извън ЕС. Макар че не се казва директно, на практика това означава да не ставаме по-зависими от руския газ. Достатъчно е да вземем примерите с газта и събитията около Русия и Украйна, Русия и Беларус, Русия и Латвия, за да разберем, че твърде голямата зависимост от руския газ има и политическо измерение. Ще отбележа, че единственото място, където понастоящем се строи нова атомна електроцентрала, е Финландия. Единствената причина това да се случва най-напред във Финландия е фактът, че те са се почувствали прекомерно енергийно зависими от Русия. И когато говорим за зависимост, не става дума само за Русия: Португалия и Испания например са твърде зависими от северноафриканския газ. Да се изпадне в зависимост спрямо който и да е енергиен доставчик извън ЕС води и до политическа слабост и следователно трябва да бъде избегнато.

В този смисъл бъдещата АЕЦ "Белене" няма ли да задълбочи енергийната зависимост на България от Русия?

Не, няма. Разбирам защо ми задавате този въпрос - но нека обобща, че решението да се довърши "Белене" вместо да се строи чисто нова АЕЦ бе мотивирано с това, че този бе най-евтиният вариант. След направено задълбочено проучване бе решено, че най-доброто за България и за НЕК е да се довърши строежът на "Белене". Бяха поканени кандидати, които да представят оферти за това. Трудно е да си представим успешното довършване на този проект без участието на руски специалисти. Все едно да искаме да модернизираме един "Мерцедес" и да възложим на "Шкода" да го стори... Така че би било лудост да изключваме Русия и - да не забравяме - нейния френски партньор. Те се състезаваха в обществената поръчка и спечелиха. Просто е. Що се отнася до зависимостта, например по отношение на горивото за реактори от типа ВВЕР-1000 - то може да бъде доставяно и от "Уестингхаус". Те продават ядрено гориво и за други реактори от руски тип по света - включително за АЕЦ "Ловиса" във Финландия. В този случай - макар че реакторът не е ВВЕР-1000 - руските доставчици трябваше да се състезават за този пазар и победител бе "Уестингхаус". Така че моето мнение е, че в случая с АЕЦ "Белене" също не става въпрос за зависимост.

Скептиците спрямо действията на Първанов и Овчаров посочват като контра пример как Австрия е затворила чисто нова атомна електроцентрала.

Така е - в Австрия преди повече от 15 години бе в процес на строеж нова АЕЦ. Тогавашното правителство реши по политически причини, че не иска тази централа и строежът ѝ не бе завършен. Същото се случи в Полша - не завърши строеж на атомна централа, понеже правителството пожела така. Според мен тези аргументи малко или много останаха в миналото, те се олекотиха с времето. Когато Виена и Варшава вземаха споменатите решения, човечеството не беше изправено пред реална заплаха от глобално затопляне, пред изпадане от енергийна зависимост от руски или северноафрикански газ; не бяхме изправени пред непрекъснато растящи цени на енерго-продуктите и намаляваща икономическа конкурентоспособност. Така че преди 15 години времената бяха други. И днес не съм съгласен с решенията на Австрия и Полша от тогава, макар че проявявам разбиране към мотивите за тях.

А АЕЦ "Черна вода" в Румъния, където предстои отварянето на нов енергоблок?

Това е много интересен случай, тъй като първоначалните планове бяха да се изградят четири реактора от същия модел като първия, който беше изграден и функционира. Вторият предстои да бъде приключен тази година. Според мен интересното е, че през последните 3-4 години, когато лятно време нивото на река Дунав бе понижено, се налагаше да спира първият реактор на АЕЦ "Черна вода" поради недостатъчно охлаждане. Макар че не съм сигурен, ми се струва, че този проблем все още не е решен... Преди изграждането на втория реактор през лятото, вероятно трябва да се вземе решение за нови технологии за охлаждане. Интересно е да отбележа, че при спиранията на АЕЦ "Черна вода", мощностите бяха компенсирани от АЕЦ "Козлодуй" - точно от другата страна на Дунав, използвайки същата вода... За АЕЦ "Козлодуй" нивото на реката няма значение, тъй като там са въведени най-различни системи за охлаждане на реакторите. И така,

след пускането в експлоатация на втория реактор на АЕЦ "Черна вода", ако икономическата му ефективност е добра, сигурно ще се пристъпи към подготовка и на трети реактор. Да предположим, че всичките реактори в АЕЦ "Черна вода" бъдат пуснати, че блокове 3 и 4 - а даже и 1 и 2 - на АЕЦ "Козлодуй" също заработят - отново токът няма да е достатъчен! Особено предвид прогнозите за ръст в търсенето на електроенергия, на наложителното спазване на записаното в Протокола от Киото (т.е. ограничаване на въглицата за производство на електроенергия), и ако сме достатъчно сериозни в стремежа си да ограничим енергийната зависимост от руски газ.

Казахте колкото е била хубава речта на Първанов пред Европейския парламент. От нейното произнасяне мина доста време. Последваха критични изявления на еврокомисаря по енергетиката и на британския външен министър. Не мислите ли, че от пледоарията на Първанов всъщност нямаше ефект?

Все още няма резултат, така е. Но ако запитате президента на Китай какво мисли за Френската революция, той ще ви отговори - "Твърде рано е да се каже!" Зависи дали гледаме в дългосрочна перспектива. Ще повторя, че според мен речта на президента Първанов беше изключително прагматична и без никаква политическа окраска: от думите му не личи партийна зависимост, ако човек не знае, би помислил, че той може да е член на всяка партия. Това, което той каза, според мен бе напълно разумно. Ако един британски министър мисли обратното - ако някой друг политик мисли обратното - то вероятно хората, които ги брифират, са се объркали. Джеф Хун е британски министър и явно е чул, че българският президент желае въпросът за АЕЦ "Козлодуй" да се дискутира открито. Ако стриктно гледаме правилата - да, наистина затварянето на АЕЦ "Козлодуй" е част от присъединителния договор, адски трудно е да се промени такъв договор - даже според някои ще се наложи да има нов договор с необходимостта наново 27 държави да кажат "да". Т.е. почти невъзможна задача. В този смисъл министър Хун е напълно прав. Но това е лесният отговор. Самият аз имам пет деца, най-голямото от които е на 11 години. Повтарял съм им, че винаги правилният отговор е лесният отговор. Сега не бих им го казал отново - понякога най-трудният отговор е правилният. Трудно е тази тема да бъде държана на дневен ред, но това не може да е причина да спрем. Пак ще се позова на речта на президента Първанов - вземайки предвид отражението от затварянето на 3 и 4 енергоблокове, въпросът не е дали договорът е добър договор - въпросът е, искаме ли ДНЕС този договор, това споразумение? Т.е. не дали беше правилно, че подписахме споразумението през 1999, а дали в момента, ние - Европейската общност - желаем същото споразумение днес? И това е един основателен въпрос...

Говорителят на еврокомисаря по енергетиката Феран Тараделяс смята, че не е нужна нова партньорска проверка за безопасността на 3 и 4 блок на АЕЦ "Козлодуй".

Мисля, че е прав, но пък моите аргументи са различни. Ние се познаваме с еврокомисар Пиебалгс и изпитвам огромно уважение към него. Той е много ефективен като еврокомисар и има фантастично ясна визия за бъдещето. Но той също така е член на Комисията, а Европейската комисия по причини, които честно казано не разбирам нито сега, нито разбирах преди - реши да препоръча затварянето на тези енергоблокове на АЕЦ "Козлодуй", тъй като не било възможно да бъдат икономически подобрени. Е, днес блокове 3 и 4 са подобрени и са икономически изгодни. Така че това становище се оказва грешно.

Поправете ме, ако греша, но парите са ни били дадени за т.нар. краткосрочни мерки по обезопасяване на блоковете - в замяна на което България се задължава да ги спре на посочените дати. Прав ли съм, че не е етично да използваш краткосрочни пари за дългосрочна, необявена тогава, цел?

Контекстът е следният - Европейската комисия отпусна средства по програмата ФАР, на който аз бях мениджър. Общо бяха получени по тази линия 45 милиона евро, а общата стойност за подобрене на АЕЦ "Козлодуй" е около 650 милиона евро. Парите, дадени от ЕК, бяха с цел да се обезопаси функционирането на централата до момента, в който ще бъде затворена. Прав сте за това. Ако ми позволите обаче, точният въпрос е друг: дали енергоблоковете отговарят на стандартите за експлоатация до края на икономическия им живот? Отговорът е "да". Припомням, че блокове 3 и 4 са най-инспектираните в света. Стигали сме до 4-5 проверки годишно и всички предписания от всички проверки са спазени. И въпросът дали тези 45 милиона, отпуснати от Комисията, са били за краткосрочно или за дългосрочно обезопасяване на централата, е по-скоро вече изгубен в историята. Ако си послужим с медицинска метафора - след спешното лечение проведохме дългосрочна рехабилитация. И днес пациентът е много добре.

Успя ли българското правителство да предостави конкретни доказателства, че икономиката ни е застрашена от затварянето на 3 и 4 блок?

Да се докаже предварително какво ще се случи след затварянето им, в най-добрия случай не би било нищо повече от прогноза. Никой не може да каже дали една прогноза е точна или не, преди тя да се сбъдне или да не се сбъдне. Сега е времето ефектът да се измери. В НЕК и в Министерството на икономиката и енергетиката говорихме, че трябва да се разпространят правдиви, реалистични, лесно разбираеми статистики - включително какви допълнителни екощети ще бъдат нанесени заради нуждата да се изгорят повече въглища. И още - ще се стигне ли в съседните страни до спиране на тока и повишаването на цените. Вече знаем за Албания, сега трябва да се покаже къде другаде спирането на 3 и 4 блок ще има отражение, а също какво ще се случи с цените на тока тук, в България. Дори сега да няма увеличение на цените на тока, със сигурност такова ще има в бъдеще. Отсега трябва да се съобщи на колко ще възлиза то - 20%, 10%... и кога ще се случи - през април ли, през май ли. Ние се нуждаем от тези данни. При наличието на такива данни ще можем без емоция да докажем ефекта от затварянето на блоковете - в социален, икономически, екологичен план; от политическа гледна точка, от гледна точка на енергийната зависимост от руския газ. Примерно лишаването от най-евтиния източник на електричество ще доведе до затваряне на индустриални предприятия, което би увеличило безработицата. Ето, сега е времето да се прогнозира всичко това. Ще следим дали прогнозата се сбъдва. Ако не се сбъдва, уверявам ви, че аз ще бъда първият, който ще каже: няма нужда от АЕЦ "Козлодуй", да загърбим тази централа. Знаете ли, аз имам и друга работа за вършене - както ние казваме, "имам по-голяма риба, която да пържа". Но да ви кажа, аз вярвам, че ефектът от затварянето на АЕЦ "Козлодуй" ще е отрицателен за икономиката и за околната среда, отрицателен за съседните на България страни, отрицателен за политическата независимост на България.

Бихте ли посъветвали българското правителство - ако за него АЕЦ "Козлодуй" действително е национална кауза, дългосрочна - да обяви крупна обществена поръчка, с която да наеме авторитетни консултанти, енергетици и лобисти, които "да обърнат" европейския скептицизъм? Вероятно каузата трябва да струва повече от десет хиляди лева - какъвто е у нас прагът за обявяване на обществена поръчка...

Не зная, наистина не зная... Не съм единственият в Брюксел, който хем е лобист, хем работи в тази специфична сфера. Аз не искам пари за работата, която върша; моята цел е темата да бъде по-добре разбрана в чужбина. Ние не сме сами - поне половината членове на Европейския парламент биха гласували в подкрепа на АЕЦ "Козлодуй". Няма нужда евродепутатите да бъдат обект на лобиране, те вече са убедени.

Екшън-планът на Овчаров не сме го виждали нито вие, нито аз. Може би е малка хартия от десетина страници. Но не трябва ли дейностите по една национална, дългосрочна кауза, да бъдат вършени съобразно стройна, детайлна стратегия, изготвена прозрачно и с консултации, участие и съгласие на най-авторитетните умове в страната?

Не зная - вие говорите за екшън план, аз план не съм видял, но виждам много екшън, много действие.

А този екшън, това действие, планирано ли е?

Да. Планирано е. Не искам да разкривам неща, казани под конфиденциалност, но най-общо мога да ви кажа, че президентът Първанов няма да спре дотук. Той не смята, че с направеното дотук е приключил своята роля. Румен Овчаров също няма да спре. Те двамата планират да направят, като продължение на речта на Първанов, една по-дългосрочна интервенция в Европейския парламент. Защо Европейският парламент? Защото ЕП е единствената демократично избираема институция в ЕС. Ако погледнем ЕП, ЕК и Съвета - Европарламентът е единствената от тези три институции, която не е подписала споразумението за затварянето на АЕЦ "Козлодуй". Това е споразумение между Съвета и българското правителство, и е предложено от Комисията. Така че Европейският парламент стои по своеобразен начин встрани, на дистанция, от цялата тази поредица от събития.

Европейските депутати са демократично избрани, представляват европейските граждани, и имат право да коментират. В този контекст е добре, че ЕП е най-големият парламент в света, който няма задължението да сформира правителство. В този парламент няма правителство, няма опозиция, така че хората са свободни да казват истината. Вече имаме подкрепа за каузата от всички политически групи - социалисти, консерватори, либерали - ето например вашата евродепутатка Антония Първанова от либералите е много активна в това отношение, тя работи в партньорство с Евгени Кирилов от социалистите.

А дали министърът на икономиката и енергетиката е обсъждал с вас следващите стъпки от държавната кампания за АЕЦ "Козлодуй"?

Дискутирали сме елементи и определени действия от тази кампания. Но нека повтора - самият аз не съм в състояние да посветя твърде много време на каузата. Съпругата ми има едно много сполучливо определение за моята ангажираност с АЕЦ "Козлодуй": тя казва, че това е "много страст, малко професия". А аз трябва да храня семейството! Така че мога да помагам в качеството си на приятел на министъра и на екипа на АЕЦ "Козлодуй".

А не трябваше ли всички тези действия да започнат преди присъединяването към ЕС?

Отговорът ми е някъде по средата между "не" и "не знам". Мисля, че подобни действия преди присъединяването от страна на президента, премиера, министри или други хора от властта, щяха да доведат до това България да изгуби присъединителната дата. Това беше ясно от самото начало. А вие като български гражданин как щяхте да приемете правителство, което запокитва страната ви в същия ъгъл на опашката, където в момента се намират - от гледна точка на членство в ЕС - държави като Турция, Хърватия... Това е реалността. Когато Милко Ковачев беше министър, бяха най-силни гласовете за затварянето на АЕЦ "Козлодуй". Е, тогава какъв избор са имали управляващите? Имаше една бивша евродепутатка, която сега е парламентаристка в Хелзинки, която открито говореше, че Европейската комисия "изнудва" България. Аз самият не бих употребил толкова силна дума, но разбирам хората, които казват "изнудване". Три правителства се смениха от подписването на това споразумение и аз мисля, че те нямаха друг избор - вариантите бяха или "присъединяване минус Козлодуй", или "Козлодуй минус присъединяване".

Аха - може би при всяко подписване на документи, свързани със затварянето на АЕЦ

"Козлодуй", подписващите от българска страна са разсъждавали за контрадействия след присъединяването, на каквито сме свидетели сега?

Кой знае! (казва го на български, бел. ред.)

А това честно ли е?

Предполагам, че е честно, в смисъл, че е прагматично. Не можем да отречем, че президентът Първанов произнесе своята реч непосредствено след присъединяването, а не преди. Мога да разбера тези, които биха казали така... Но самият аз наистина не зная и дори се питам дали това изобщо има значение. Защото днес сме изправени пред една различна ситуация, с която трябва да се справяме такава, каквато е, а не такава, каквато би могла да бъде. Или каквато би трябвало да бъде. А ситуацията е такава - имаме на разположение една 880-мегаватова чиста, ефикасна, безопасна мощност за енергия, която не работи.

Посетил сте за първи път АЕЦ "Козлодуй" в края на 1991 г. Как ви се стори този завод - в останалите социалистически заводи царяха безстопанственост и кражби.

Не беше чак толкова зле, както го описвате, но не беше приемливо положението. Помня една от първите инициативи, предприети от ръководството на централата - не от чужденци като мен. Тази мярка беше, че се въведоха задължителни сензори за алкохол, с които да се проверява съдържанието на алкохол у операторите на АЕЦ. Беше ноември 1991 г. Мога да ви кажа, че в отначало имаше много голяма съпротива на това нововъведение, но на четвъртия ден никой вече не мислеше за това, понеже всички бяха престанали да пият вино и ракия за закуска. Да, имаше много лоши практики. И не е тайна, че при започването на проекта по програмата ФАР за АЕЦ "Козлодуй", ние имахме 17 отделни причини за това, защо тази централа не бива да продължава да функционира. 8 от тях бяха свързани с управленската структура, отношението на ръководството, културата на безопасността. Тези аргументи не бяха свързани с електроцентралата, те се отнасяха до хората. Но всичко това е минало. Вие казвате, че в заводите са царели безстопанственост и кражби. Но индустрията също така не плащаше сметките си за ток, понеже нямаше пари, т.е. АЕЦ нямаше с какво да бъде развивана по подобавания начин. Ето затова твърдо подкрепям действията на Европейската комисия тогава - че даде необходимите пари да вдигнем тази централа отново на крака. Това беше подкрепа, чрез която се борехме със симптомите, но не лекувахме самата болест. Но през следващите години се проведе мащабна "терапия" и днес болестта не съществува.

Със сигурност помнете първото ви посещение в АЕЦ "Козлодуй".

Разбира се. Един от колегите в екипа беше американец - Джон Хасет - адаш ми е... Когато пристигнах в града, той ми каза: "Джон, нищо не може да те подготви за това, което ти предстои да видиш." А Джон Хасет и аз, Джон Кониам, имаме дълъг опит в работата в различни атомни централи по света. И той се оказа прав. Условиата бяха ужасни. Състоянието на централата, трудовият морал, правилата за безопасност... те бяха ужасяващи, ужасяващи. И обвиненията срещу АЕЦ "Козлодуй" по това време бяха основателни, правилни, неоспорими. Но знаете ли, ако АЕЦ беше затворен - каквито призови имаше - първото демократично избрано правителство на България щеше светкавично да се окаже "демократично неизбрано". Тогава АЕЦ "Козлодуй" произвеждаше 60% от електричеството в България.

Тогава... ако сегашните правителство и президент успеят да преотворят 3 и 4 блок, ще се окажат светкавично "демократично преизбрани", ако използвам вашата игра на думи?

Не знам, не знам... Сега сме в друга фаза.

Е не е ли това залогът, смисълът на "играта"?

Не знам... Имате много интересна правителствена коалиция. Мисля, че това, което трябва да се случва, се случва. Ако енергоблокове 3 и 4 се върнат в експлоатация, а блокове 1 и 2 се модернизират и след това се върнат в експлоатация, бих казал, че правителството е свършило добра работа. И двете големи партии в коалицията вероятно ще се радват на обществена подкрепа. Но аз не искам да се замесвам в политическия живот тук, в България. Никога не съм членувал в никоя партия, а през последните 12 години дори не съм гласувал на избори във Великобритания.

А ако това, което описвате, не стане, тези две партии няма да се радват на обществена подкрепа, нали така?

Ами това не е задължително. Хората ще ги ценят заради демонстрираните усилия. Нека сме реалисти, че по-вероятно е да има неуспех, отколкото успех на тези усилия. Важното е усилието. Сега ще кажа нещо политическо - надявам се да опазим всичко това встрани от политическите цветове, от партийните аргументи. Президентът Първанов никога не е казал, че тези аргументи принадлежат на една или друга партия. Изказването му беше за България, за българския народ, за Европейския съюз, за европейските народи, за съседите на Европейския съюз и техните народи! Твърде важна е каузата, за да бъде партийна и политическа.

[БЕЛЕЖКА НА РЕДАКЦИЯТА: Вижте още по темата в рубриката "Анализи" на Портал ЕВРОПА.](#)